

senioři a kultura

příklady zapojení starší generace
do kulturních projektů

a senioři kultura

příklady zapojení starší generace
do kulturních projektů

Praha 2012

© Česká kancelář programu Kultura
© Jan Bartoš (titulní fotografie)

Tento projekt byl realizován za finanční podpory Evropské unie
při příležitosti Evropského roku aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity 2012.

Evropský rok **aktivního stárnutí**
a **mezigenerační solidarity 2012**

Kultura

„Jistým znakem, že ve společnosti opravdu něco chybí, je generační propast. Pokud mladší generace není hrdá na to, že jednou bude taková jako rodiče, pak společnost ztratila své kontinuum, svou stabilitu, a nejspíš není hodna být nazývána kulturní.“

Jean Liedloff

OBSAH

Úvod	9
Kultura – nová příležitost (Lucie Vidovičová)	13
Příklady kulturních projektů	
Česká republika	17
Vzpomínky pamětníků	18
Národní kronika	20
Paměť národa	23
The Wall – 537 Faces	25
Sbor Elpida	28
Tvůrčí odpoledne pro prarodiče s dětmi	30
Hon na babičku, hon na kočku	33
Uprostřed času	35
Doprovodné programy k výstavám a mezigenerační programy	37
Seniorforum Kroměříž	40
Divadelní amatérský soubor	42
Taneční skupina Via Nobilis	44

Zahraničí	47
Háčkující babičky (Velká Británie)	48
My Grannies Are Cool (Rumunsko)	51
Historická taneční skupina Blokker (Nizozemí)	54
Tančit po čtyřicítce (Nizozemí)	56
Literární cena Chronos (Francie)	57
Magic Me (Velká Británie)	60
 Odkazy	 63

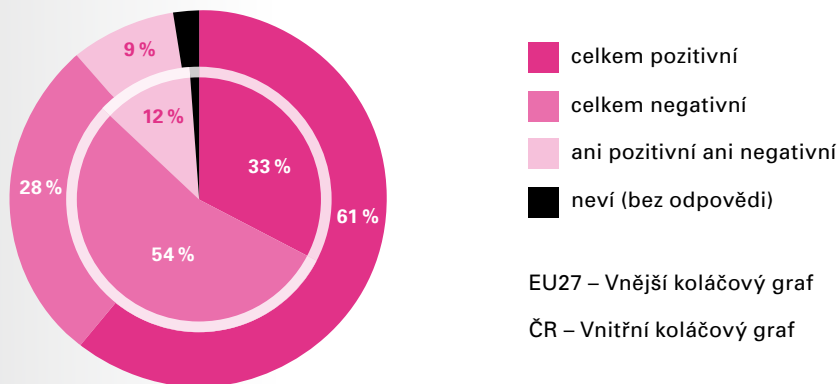
ÚVOD

Tuto publikaci vydává Česká kancelář programu Kultura ve spolupráci s obecně prospěšnou společností Elpida při příležitosti Evropského roku aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity 2012.

Podobně jako v jiných letech se snažíme představit příklady dobré praxe, které inspiřují pozitivní spolupráci kulturních organizací. V tomto roce se soustředíme na seniory. Představujeme téměř dvě desítky českých a zahraničních projektů z různých kulturních oblastí, které zapojují starší generaci ke spolupráci její aktivizací nebo tím, že se senioři uplatní v kulturních projektech, a tím se podílejí na rozvoji občanské společnosti; v mnoha uvedených případech se také jedná o dialog mezi generacemi. Důležitou oblastí, v níž jsou senioři velmi platnou součástí občanských aktivit (nejen v oblasti kultury), je dobrovolnická činnost. Senioři nejsou životně závislí na finančním ohodnocení, a tudíž si mohou „dopřát luxus“ a vykonávat činnost bez nároku na výdělek, čistě pro dobrou věc.

Témata, která se dotýkají seniorů, jsou čím dál naléhavější. Diskutuje se o prodloužení odchodu do důchodu, výši penzí a zátěži pro státní rozpočet, ale praktické kroky k tomu, aby se situace seniorů obecně zlepšila, zatím nejsou vidět – alespoň v České republice. Očekává se, že se v Evropské unii do roku 2060 počet lidí ve věku nad 65 let v poměru k lidem v produktivním věku zdvojnásobí. Evropská komise si nechala vypracovat průzkum názoru občanů na seniory. Hned první otázka zněla, jak jsou vnímáni lidé nad 55 let. Pouhých 33 % respondentů z České republiky odpovědělo „celkem pozitivně“ oproti evropskému průměru, který činí 62 %. Na stejnou otázku odpovědělo 54 % respondentů z ČR „celkem negativně“ oproti evropskému průměru 28 %.

**Řekl(a) byste, že způsob, jakým jsou lidé ve věku od 55 let
výše obecně vnímáni v České republice, je...?**

Zdroj: Eurobarometer 76.2, výsledky za Českou republiku

Tento výsledek jen ukazuje, jak alarmující je situace v České republice. Věříme, že publikace svými příklady pomůže inspirovat k lepšímu porozumění a využití obrovského potenciálu, který senioři bezesporu mají a ze kterého může čerpat celá společnost.

Rádi bychom poděkovali dobrovolnici Veronice Eisensteinové, která se podílela na přípravě publikace.

KULTURA
NOVÁ PŘÍLEŽITOST

Kultura - nová příležitost

Lucie Vidovičová

Pojem kultura původně odkazoval k zušlechťování půdy a má se za to, že poprvé jej v přibližně dnešním slova smyslu použil Marcus Tullius Cicero pro překlad Platónova pojmu „péče o duši“. Koncem 18. století se u německého filozofa J. G. Herdera (*Myšlenky k filozofii dějin lidstva*) objevuje pojetí kultury jako specifického lidského nástroje adaptace k prostředí, kterým je kompenzována fyzická nedostatečnost člověka v jeho existenčním zápase. Jinými slovy, kultura je nadstavba nad přírodou člověka, a to zejména tam, kde je tato jeho přirozenost, respektive fyzično, nedostačující. V jistém smyslu potom lze také říci, že význam kultury roste tam, kde je člověk tvář v tvář přírodě slabší. A není právě stáří a fyzická involuce, kterou většina stárnoucích těl zakouší, právě takovou příležitostí pro posílení role kultury v životě člověka? Tento argument vyplývající ze samotné podstaty kultury je jen jedním z řady, které by bylo možné uvést pro objasnění zájmu o roli seniorů a seniorek v kultuře a pro kulturu. Kultura plní výchovně-vzdělávací funkce a podílí se na rozvoji intelektuální, emocionální i mravní úrovně jedince, čímž spoluutváří jeho identitu i jeho identifikaci se společenstvím i společností. V době, kdy je pro řadu lidí věk šedesáti let nová „čtyřicítka“, je více než kdy dříve nastolována snaha o kontinuální rozvoj a kultivaci – zušlechťování, chcete-li, právě kulturou a vzděláváním. Tento přístup může a má posloužit jako určitá kompenzace nebo paralela k prodlužování a zintenzivňování pracovní činnosti, která je často jednosměrná – člověk ze sebe především vydává. Kulturou se naopak nabíjí. V žádném případě se ale nejedná o roli pasivní. Senioři patří mezi významné konzumenty kultury, ale v řadě oborů také k jejím výrazným tvůrcům. A nemusí se jednat jen o umělce – profesionály, ale i amatéry, jedince provozující nejrůznorodější zájmovou činnost nebo prostě jen jedince kreativní pro potěšení své a svého nejbližšího okolí. Někoho nadchne opera, jiného vkusně upletené bačkůrky. Vzpomínám si na jeden starší výzkum, kde jedna z respondentek ilustrovala význam kultury v jejím životě tím, že považovala zrušení dopoledních představení v místním divadle za diskriminaci.

Rostoucí podíl, jakým senioři navštěvují kulturní akce, chodí do divadel a muzeí, jsou čtenáři místních knihoven, je stále častěji rozpoznán jako potenciálně klíčový zdroj takzvaných městských ekonomik, které se často profilují právě kulturou a vzděláváním. Bohužel, jako v řadě dalších oblastí česká společnost za nejvyspělejšími státy Evropy zaostává, a její senioři s ní. Zatímco ve státech jako je Švédsko, Holandsko nebo Island 13 až 15 % osob starších 55 let participuje v nějakém sdružení pro vzdělávání, umění, hudbu nebo kulturu, v České republice je to pouze jedno (!) procento. To nám mezi třiceti dvěma státy, které se citovaného výzkumu zúčastnily, zajišťuje „pěkné“ čtvrté místo od konce. Ale nejedná se pouze o problém seniorů nebo nedostatku jejich financí, jak by třeba někdo mohl namítnout. Je to spíše odraz (ne)angažovanosti celé společnosti. S výjimkou Islandu je v zemích, ve kterých je zapojení v kulturních sdruženích obecně vysoké, u seniorů ještě vyšší než u zbytku populace. A naopak tam, kde lidé příliš takové angažovanosti neholdují, je zapojení u seniorů stejné nebo ještě nižší. Nemám data, která by srovnávala státy Evropy v následujících detailech, ale troufám si odhadnout, že i zde se pravděpodobně opakuje podobný princip: v jiném výzkumu máme zaznamenáno, že 23 % populace ČR starší 65 let rádo navštěvuje muzea, 20 % rádo navštíví divadelní či taneční představení, 16 % zajde do galerie nebo na výstavu, ale 25 % (a to 47 % mužů, ale jen 9 % žen) rádo navštíví pivnici či hospodu a 80 % rádo relaxuje či nedělá nic. Tyto podíly, s výjimkou relaxace, jsou zároveň nižší u osob nad 80 let. Je otázkou, zda tato procenta svědčí o (ne)kulturnosti naší populace, nebo (jen) o nedostatku příležitostí pro její realizaci. Ale pokud bychom měli tendenci akceptovat druhý argument, nestavěli bychom se tím do pozice „kdo pro mě co udělá“ – namísto toho, abychom projeвили svoji vlastní kreativitu? Vždyť i u nás existuje hned několik příkladů výborné praxe seniorské kultury – od seniorů pro všechny bez rozdílu věku. Třeba pěvecký sbor Elpidy nebo různá seniorská divadla. Na začátek není potřeba víc než jen pár nadšenců ochotných věnovat čas a energii.

Někteří senioři začínají svou „druhou kariéru“ jako dobrovolníci. Jak píše ve své práci *Dobrovolnictví seniorů jako součást aktivního stárnutí* (2012) Marcela Petrová Kafková z Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, starší lidé mají v důsledku svých

životních a pracovních zkušeností obrovský potenciál uplatnit své zkušenosti ve prospěch komunity a celku. O tom, jak dobrovolnické aktivity využívají potenciálu starších osob a poskytují příležitost pro mezigenerační vztahy, se můžete dočíst i v publikaci *Dobrovolníci pro kulturu*, kterou v rámci Evropského roku dobrovolnictví 2011 vydala Česká kancelář programu Kultura.

Prakticky nenarazíte na příručku o stárnutí, ve které by se neopakovalo mnohokrát omlené klíše, že Verdi skládal svá nejlepšší díla v pozdním věku. I když výzkumy poukazují, že kreativita neroste přímou úměrou s věkem, řada umělců prostě „zraje jako víno“. Jistě byste si vzpomenu na své oblíbené příklady. Tím mým je hollywoodský herec Anthony Hopkins (*1937). Jeho fenomenální ztvárnění strašidelného doktora Hanibala v *Mlčení jehňátek* (1991) bylo úplně nic proti roli roztomilého staříka v životopisném filmu *V zajetí rychlosti*, kterou bravurně předvedl o deset let později. Stejně jako příběh hlavního hrdiny filmu osmašedesátiletého Novozélandana Burta Munroa, jehož rychlostní rekord na vlastnoručně sestavené motorce z roku 1967 nebyl dodnes překonán, je herecká práce Hopkinse ukázkou neutuchající kreativity a radosti ze života bez ohledu na věk. Nebo právě jemu navzdory?

Mgr. Lucie Vidovičová, Ph.D. je socioložka a výzkumná pracovnice. Dlouhodobě se věnuje sociologii stárnutí, věkové diskriminaci, postojům společnosti vůči stárnutí, aktivnímu stárnutí a věkovému mainstreamingu. Podílí se na výzkumných projektech pro národní i mezinárodní instituce. Spolupracuje s Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí v. v. i. a nově ustanoveným Ústavem pro populační studia Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity.

PROJEKTY V ČESKÉ REPUBLICE

Vzpomínky pamětníků

Živá paměť o. p. s.

Když namítla, že neumí šít, jedna polská spoluvězeňkyně jí odpověděla: „*Pamatuj si, umíš všechno... Nikdy neříkej, že to neumíš.*“ Tak vzpomíná na dny po atentátu na Heydricha paní Skleničková. Psal se červen 1942 a ona i s rodinou žila ve středočeských Lidicích. V projektu *Vzpomínky pamětníků* obecně prospěšné společnosti Živá paměť jde právě o takové příběhy. Příběhy, ve kterých je otisknuta pohnutá historie národa.

Dne 10. června 1942 postihl rodinu Skleničkových stejný osud jako všechny obyvatele Lidic – v rámci odvetných opatření po atentátu na zastupujícího říšského protektora R. Heydricha byl otec jako všichni lidičtí muži starší patnácti let zastřelen a paní Skleničková byla spolu s matkou a sestrou jako nejmladší lidická žena deportována do koncentračního tábora Ravensbrück. Zde byla po čtrnácti dnech karantény nejprve přidělena na zpracování kůží a kožešin pro potřeby německé armády. Po třech měsících pracovala v kuchyňské a planýrovací koloně. V prosinci 1943 byla zařazena jako šička pro firmu Grahl do přilehlého Fürstenbergu. Když namítla, že neumí šít, jedna polská spoluvězeňkyně jí odpověděla: „*Pamatuj si, umíš všechno... Nikdy neříkej, že to neumíš.*“ V závěru války absolvovala spolu s matkou a sestrou pochod smrti. Dnes k tomu říká: „*Ten, kdo to neprožil, si neumí vůbec představit, že něco takového mohlo být. S polskou přítelkyní jsme si pak jednou říkaly: ‚Holka, mohly, prožily jsme to my vůbec? Je to možný? Takový podmínky?‘*“

Projekt vznikl díky zahájení procesu odškodnění osob za nucené a otrocké práce vykonané během 2. světové války. Platby z prostředků německé nadace Připomínka, odpovědnost a budoucnost prováděl Česko-ně-

mecký fond budoucnosti, který za tímto účelem zřídil v roce 2000 Kancelář pro oběti nacismu. Přes 120 000 osob zaslalo žádosti a zároveň i doklady o perzekuci během 2. světové války. Vznikla tak unikátní sbírka originálních dokladů úřední i osobní povahy, fotografií a osobních výpovědí. Právě za účelem zachování, rozšíření a zpracování tohoto jedinečného archivu založili pracovníci Kanceláře pro oběti nacismu obecně prospěšnou společnost Živá paměť.

Cílem společnosti je pečovat o společné vzpomínkové dědictví osob pronásledovaných během 2. světové války, stávající archiv rozšiřovat o další materiály, badatelsky jej zpracovávat a informovat o výsledcích činnosti odbornou i laickou veřejnost. Dalším cílem je poskytovat sociální a poradenské služby osobám pronásledovaným totalitními režimy, zejména potom obětem fašismu a nacionálního socialismu.

Od září 2006 probíhá zajímavý projekt *Dobrovolníci na pomoc obětem nacismu*. V jeho rámci přijíždějí na jeden rok do České republiky mladí dobrovolníci ze Spolkové republiky Německo. S klienty Živé paměti v různých lokalitách České republiky navazují přátelské vztahy a tráví s nimi volný čas. Ve spolupráci s pracovníky Živé paměti organizují neformální společenská a kulturní setkání pro svoje klienty. Projekt vznikl ve spolupráci s německou organizací Aktion Sühnezeichen Friedensdienste e. V. a Servitus o. s., zastupujícím tuto organizaci v ČR.

Díky činnosti Živé paměti o. p. s. zůstávají pro další generace zachovány dokumenty a svědectví, které dotvářejí obraz největšího konfliktu 20. století z pohledu československých občanů, a zároveň jsou podporovány a pěstovány česko-německé vztahy.

Podpora: Česko-německý fond budoucnosti, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Evropská unie – program Mládež v akci, Velvyslanectví Spolkové republiky Německo v ČR, Velvyslanectví České republiky v SRN a další

Kontakt: Živá paměť o. p. s., Na Poříčí 1041/12, 110 00 Praha 1
T 224 872 750, E info@zivapamet.cz, www.zivapamet.cz

Národní kronika

Konto Bariéry

Národní kronika – tak se jmenuje ambiciózní projekt Konta Bariéry a Národního muzea, který patří do nově vzniklého dlouhodobého programu SENSEN – Senzační senioři. Jeho cílem je shromažďovat události ze života každého z nás.

„Obracím se na vás, a pak na lidi, s kterými budete hovořit, abyste je přiměli obnovovat paměť národa. Návaznost informací, ale vlastně i sympatií mezi generacemi je narušena. My víme, co je to mládí, ale oni ještě nevědí, co je to stáří. A zatím nejsou příliš ochotni nám naslouchat. Jednou to stáří také prožijí, a i kdyby to, co my jim odkážeme, bylo jen to,

aby neopakovali to, co jsme dělali my špatně, tak už to je cenné. Z tohoto důvodu bych se moc přimlouval, aby tyto dnes vznikající paměti národa, obrazy naší doby, byly velice bohaté,” píše v historicky prvním příspěvku na webu www.sensen.cz patron *Národní kroniky*, spisovatel a historik Zdeněk Mahler.

V životě člověka jsou události, které stojí za to zaznamenat pro budoucnost. Může jít o narození dítěte, sňatek, promoci, dokončení nového domu, zajímavou cestu, podnikatelský úspěch, dožití se významného věku, vyléčení nemoci, ale i úmrtí nebo nešťastnou udá-

lost. Může jít i o památná místa, historii skoro zapomenutou, skvělé osobnosti, slavnostní události, proměny obcí a krajiny, stavby. Je jenom na každém z vás, s jakou událostí či událostmi, které pro vás mají význam, do *Národní kroniky* přispějete. I váš příběh je součástí historie, poselstvím a svědectvím o současnosti pro budoucí generace.

Na internetových stránkách www.sensen.cz se už objevily na tři desítky příběhů od lidí z celé České republiky – vzpomínky na okupaci z roku 1968, konec 2. světové války, ale i zpráva o šachovém memoriálu či výletu do Švýcarska. „*Tetička Míla se narodila dva*

měsíce před svatbou rodičů. Stmelovala rodinu. Vždy nám ochotně poskytla svůj malinký byteček," zní úryvek z dalšího příspěvku.

Přestože může jít často o zdánlivě banální historky, Národní muzeum hodlá kroniku v elektronické podobě každoročně archivovat a chce ji uchovat na tisíc let. *„Nosič s příběhy bude na tajném místě v trezorech, stejně jako nejcennější předměty českého národního kulturního dědictví, jako je keltská hlava, diamantový náhrdelník Naděždy Kramářové nebo zlatý stoukát Ferdinanda III.,“* uvedla mluvčí muzea Ivana Havlíková.

Autoři projektu věří, že vzpomínky seniorů budou cenným zdrojem informací pro budoucí historiky. *"Úkolem Národního muzea je zanechat pro budoucí generace co možná nejkomplexnější obraz naší doby. Největším problémem ale není ani tak najít nějaký unikátní předmět, jako zachytit ducha doby, drobné události. Není malých příběhů, není malých životů,"* uvedl generální ředitel muzea Michal Lukeš.

Projekt byl uveden do života v červnu 2012 a podle slov jeho ředitele, Zdeňka Procházky, se budou příspěvky z internetových stránek na konci každého roku archivovat. Každý přispěvatel navíc získá certifikát z dílny výtvarnice Ivy Hüttnerové.

Foto: Jan Šilpoch

Podpora: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, Národní muzeum, Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky

Kontakt: SENSEN, Nadace Charty 77, Melantrichova 5, 110 00 Praha 1
T 224 214 452, E zdenek.prochazka@bariery.cz, www.sensen.cz

Paměť národa

Post Bellum o. s.

Paměť národa je rozsáhlá sbírka vzpomínek pamětníků, mezinárodní projekt, jehož cílem je přehlednou a srozumitelnou formou zpřístupnit badatelům i široké veřejnosti individuální svědectví pamětníků významných dějinných událostí 20. století. Sbírkou zaštiťuje nevládní nezisková organizace Post bellum (česky Po válce), kterou v roce 2001 založila skupina novinářů a historiků.

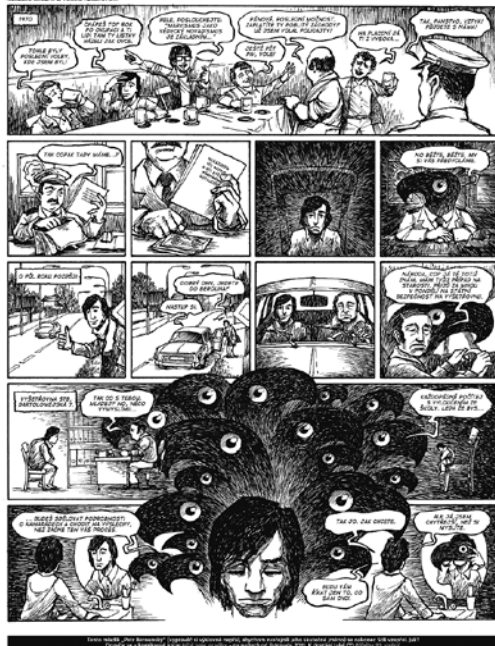
Reportéři Post Bellum ve svém volném čase navštěvují pamětníky a budují sbírku vzpomínek, fotografií, deníků a různých textů o osudech z doby 2. světové války a komunistického režimu. Dnes sbírka Post Bellum čítá stovky zpracovaných pamětníků a je přístupná v internetovém archivu *Paměť národa* široké veřejnosti. Zajímají se o vzpomínky válečných veteránů z 2. světové války, těch, kteří přežili holocaust, lidí z domácího válečného odboje, vyprávění politických vězňů komunistického režimu, představitelů disentu, příběhy novodobých vojenských veteránů, představitelů národnostních menšin, ale také těch, kteří se stali součástí represivních složek totalitních režimů – Státní bezpečnosti, KGB a jiných.

Kromě zaznamenávání vzpomínek pamětníků se Post Bellum snaží také o to,

CHYTŘEJŠÍ NEŽ ONI

CHYTŘEJŠÍ NEŽ ONI
KOLÁŽE KRESBA A TEXTOVÝ KONTROLOVÁNÍ

aby se příběhy dostaly do povědomí širšího publika. Organizace proto pořádá výstavy, vydává knihy, organizuje společenské akce. Hledá stále nové a nové cesty, jak téma atraktivním způsobem přiblížit veřejnosti, jak rozproudit společenskou debatu o demokratických hodnotách.

Sdružení například oslovilo třináct vynikajících českých a slovenských kreslířů, aby ztvárnili třináct strhujících příběhů z naší nedávné minulosti. Výsledkem je putovní výstava a komiksová kniha *Ještě jsme ve válce* (2011), kterou vydalo Post Bellum ve spolupráci s Ústavem pro studium totalitních režimů a nakladatelstvím Argo. Další aktivitou je vznik vzdělávacího portálu *My jsme to nevzdali* (www.myjsmetonevzdali.cz), který je určen především pedagogické veřejnosti se zájmem o výuku moderních dějin.

Podpora: Ministerstvo obrany České republiky, Ústav pro studium totalitních režimů, Český rozhlas, Evropská unie – program Evropa pro občany, Mezinárodní visegrádský fond, Nadace Vodafone ČR a další

Kontakt: Post Bellum o. s., Na Hřebenkách 82/2909, 150 00 Praha 5
T 605 858 396, E info@postbellum.cz, www.postbellum.cz

The Wall - 537 Faces

Elpida o. p. s.

Jedinečná koláž 537 tváří seniorů, kteří navštěvují vzdělávací a kulturní centrum Elpida pro seniory v Praze 4-Pankráci, je výsledkem akce, při níž studenti střední grafické školy pořídili portréty seniorů a s jejich pomocí je nasprejovali na zeď. Během několika happeningu vznikla stálá galerie portrétů pod širým nebem.

Na pražském Pankráci je na zdech graffiti, které nevytvořili pouliční sprejeři, ale naopak senioři a seniorky. Pomocí šablon a barevných sprejů na místě postupně malují 537 svých vlastních portrétů. Netradiční dílo jim pomáhají vytvářet mladí čeští výtvarníci Jáchym Moravec, Martin Činčár a Daniel Bártů, kteří tak chtějí změnit pohled seniorů a veřejnosti na umění v ulicích, ale i pohled mladých lidí na seniory.

Prvním impulzem k projektu *The Wall – 537 Faces* byla snaha zkrátšit zeď u vchodu do Centra Elpida pro seniory. Jednotlivé obkladové kachle proto autoři natřeli nabílo a jednotlivé čtverce potom společně se seniory zaplňují barevnými portréty. Celý projekt vznikl v rámci sociálního programu Nadace 02 Think Big a ve spolupráci s Nadací rozvoje občanské společnosti (NROS).

Představit moderní výtvarné umění bylo pro kluky ze střední školy výzvou a inspirací zároveň. *„Formou přednášek se snažíme změnit pohled seniorů na street-art. Mají zájem, baví je to a líbí se jim to. Při přednáškách vždy jednotlivé účastníky vyfotíme a v počítači fotky upravíme tak, abychom z nich mohli vyřezat papírové šablony podle charakteristických rysů obličeje. Během happeningových akcí šablony společně lepíme na zeď a na ně nastříkáme finální barvu. Po sejmutí šablony se na každém kachlíku objeví nová*

tvář,” vysvětlil Jáchym Moravec s tím, že portréty 537 seniorů vydrží na dvacetimetrové zdi tak dlouho, jak povětrnostní podmínky a vandalové dovolí.

Podle organizátorů se senioři do společných aktivit zpočátku příliš nezapojovali. Nakonec se ale zpráva o zvelebení zdi rozkřikla, a pravidelných výtvarných setkání se tak účastní stále více lidí.

„Líbí se mi to. Líbí se mi jakákoliv akce, která sdružuje lidi – mladé i staré –, aby se mezi lidmi vytvářelo společenství,” potvrdila slova pořadatelů jedna ze seniorských sprejerek. Názor na pouliční umění ale zřejmě jen tak nezmění, protože *„hezké graffiti v ulicích většinou vidět není,”* dodala.

Ne vše šlo od začátku hladce. Asi v polovině projektu, kdy zeď zdobily už desítky tváří, ji někdo přestříkal. *„V první chvíli jsme byli zklamaní. Chtěli jsme to vzdát, ale řekli jsme si, že by to nebylo fér vůči lidem, kteří s námi dílo tvořili. Rozhodli jsme se, že budeme pokračovat. Vlastně dodnes nechápeme, proč nám to někdo chtěl překazit. Než jsme s projektem začali, čekali jsme negativní reakce právě od seniorů, ale oni projekt přijali nad očekávání dobře, naopak ho nepochopili lidi z graffiti scény. Nakonec jsme zeď opravili a začátkem května se konala vernisáž, kam přišla většina seniorů, kteří na tom pracovali, a skoro sto studentů z naší školy,”* vzpomíná Jáchym.

Zajímavého projektu si všimla i Evropská unie, když jej zařadila do příkladů dobré praxe v rámci Evropského roku 2012, který je věnován právě aktivnímu stárnutí a mezigenerační solidaritě. *„Jsem moc rád, že si nás všimli i v zahraničí. Hlavní pro mě ale je, že si díky tomuto projektu mladí lidé mohou uvědomit, že jsou senioři aktivní a jak zajímavé je naslouchat jejich příběhům,”* uzavírá Jáchym Moravec.

Foto: Jan Bartoš / **Podpora:** Nadace O2

Kontakt: Elpida o. p. s., Na Strži 40, 140 00 Praha 4
T 224 231 914, E brona.hilliova@elpida.cz, www.elpida.cz

Sbor Elpida

Elpida o. p. s.

Sbor Elpida a Please The Trees – spojení pěveckého sboru seniorů a anglicky zpívajících mladých muzikantů se stalo událostí klubové scény 2011/2012 i letních hudebních festivalů.

Cílem společných vystoupení bylo ukázat mladým lidem, že stáří je jen stav mysli, že i starší lidé mají potenciál a sílu na nové začátky a výzvy. Většina dam ze sboru Elpida nikdy nestála na pódiu, ani nezpívala anglicky. Díky spolupráci s anglicky zpívající kapelou Please The Trees se to ale změnilo. Dámy postupně získávaly sebedůvěru a stávaly se čím dál víc přirozenou součástí kapely. Cítilo to i publikum, které je vždy vítalo s opravdovým nadšením. Pozornost, kterou tomuto netradičnímu spojení věnovala média, byla nevidaná. Novináři uvítali, že mohou psát o stáří pozitivně. Hudbou to však neskončilo. Některé dámy ze sboru totiž dostaly nabídku od tří mladých módních designerek z módního webu www.fashionbook.cz, aby si vyzkoušely roli modelek.

Ze sboristek se tak na den staly modelky, které ve fashion editoriale Grand Chic zachytila fotografka Bet Orten. „Mně to zvedlo hodně sebevědomí, už jenom ta nabídka. A když jsem tam přijela a viděla to množství, z čeho se vybírá, ty šperky a modely!... Tak jsem si připadala jak královna. Nesmírně hýčkaná královna,“ vzpomíná na focení jedna z modelek, Nataša.

„Mám radost, že se mi potvrdilo, v co jsem věřila, totiž, že náš pěvecký sbor je ve spojení s Please The Trees jedinečný. Koncerty jsou výborným příkladem toho, o co se v Elpidě snažíme dlouhá léta – ukázat veřejnosti, že nezáleží na věku, ale na chuti každého z nás otevřít se novým věcem, překonat se, a stát se tak součástí něčeho výjimečného. Na zpěvačky jsem pyšná!“ říká Bronislava Hilliová, ředitelka Elpidy.

Projekt pokračuje i v roce 2013, kdy je naplánováno Grand Chic Tour, které spojuje módní workshopy pro seniory a koncerty Please The Trees se sborem Elpida.

Foto: Bet Orten a Jan Šibík

Podpora: Nadace O2, Nadace Charty 77, RWE, Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, Magistrát hlavního města Prahy, Magistrát města Olomouc, Magistrát města Pardubice, Krajský úřad Pardubického kraje, Magistrát Českých Budějovic a Magistrát Hradce Králové

Kontakt: Elpida o. p. s., Na Strži 40, 140 00 Praha 4
T 224 231 914, E brona.hilliova@elpida.cz, www.elpida.cz

Tvůrčí odpoledne pro prarodiče s dětmi

Centrum současného umění DOX

Centrum současného umění DOX v Praze v Holešovicích je největší soukromou výstavní institucí v České republice. Již od roku 2010 připravuje DOX speciální vzdělávací programy, jejichž cílem je představení výtvarného umění seniorům a jejich vnoučatům ve věku od pěti do dvanácti let netradiční formou. Jedná se o tematická tvůrčí odpoledne, která se snaží překlenout mezigenerační rozdíly

mezi vnučaty a jejich prarodiči zajímavým zážitkem. Programy fungují na principu „narace“ – vyprávění příběhů a předávání zkušeností a vzpomínek.

První realizované programy přiblížily v souvislosti s aktuálními výstavami industriální architekturu Holešovic, ke které centrum DOX patří. Kostru programu tvoří vždy tři části – například procházka po industriální architektuře v okolí centra DOX, kdy se účastníci programu podívají do holešovického přístavu a okolí bývalého pivovaru. Lektor, který skupinu vždy provází, je s těmito industriálními památkami seznamuje a zároveň je srovnává se vzpomínkami seniorů, kteří vyprávějí o Praze a její podobě, jak si ji pamatují z minulosti. Děti společně se svými prarodiči vymýšlejí příběhy, které by se k takovým místům mohly vázat.

Druhá část programu reflektuje industriální minulost centra DOX, jehož budova má vlastní zajímavý příběh. Kdysi patřila mezi holešovické továrny, dnes je zde centrum současného umění, architektury a designu. V této části programu se účastníci seznámí s probíhajícími výstavami, ke kterým děti za pomoci svých prarodičů vyplňují připravené pracovní listy a věnují se různým aktivitám v expozici. Vyústěním programu je vždy tematická výtvarná dílna.

Programy probíhají několikrát do roka, aktuální informace o termínech najdete na níže uvedené webové stránce.

Foto: Iveta Kopicová

Kontakt: Centrum současného umění DOX, Poupětova 1, 170 00 Praha 7
T 295 568 123, E info@dox.cz, www.dox.cz

Hon na babičku, hon na kočku

Petr Willert

Lokální patriot, kterému na vytvoření většiny výstavních souborů stačí babiččin dvoupokojový byt a jeho nejbližší okolí. To je Petr Willert, absolvent reklamní fotografie Fakulty multimediálních komunikací Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, který pozorným sledováním tohoto skromného biotopu plní jedno školní zadání za druhým.

Jaké to je u babičky si z dětství pamatuje snad každý. Ať už jde o domek na venkově nebo městský byt, vždy se s těmito vzpomínkami mísí něco navíc, něco, co jsme sami prožili, něco, z čeho si skládáme svět svého dětství. Můžou to být buchty, ranní kákaa nebo babiččin prostor jako takový.

Fotografie Petra Willerta (1981) vznikají teprve několik posledních let, ale i tak je můžeme označit za osobitý fenomén. Z babiččina bytovkového 2+1 se v jeho pojetí stává svěbytný mikrosvět. *„V průběhu celého studia v Ateliéru reklamní fotografie Fakulty multimediálních komunikací Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně až umanutě foto-*

*grafuje portréty babičky nebo jejích kamarádek, detaily interiérů nebo babičkou vytvářený handmade – rukavice, šály a bačkory z různobarevných bavlnek z rozpáraných svetrů. Na „babičce“ si plní povinná školní cvičení, volná témata i rozvíjí „mimoškolní“ tvorbu,“ napsal o Willertově souboru Tomáš Pospěch do časopisu *Fotograf*.*

Babiččin byt v Uničově, městečku na severu Moravy, se nevyznačuje žádnou vnějšíkovou fotogeničností, právě tak jako interiér bytu, tak životní styl babičky se nikterak nevymyká „běžným“ babičkám, která je důvěrně zná generace dnešních dvacátníků nebo třicátníků. Na druhé straně však Petr Willert neteží ani z estetiky banality, která proběhla i českou kotlinou v 90. letech. Využívá spíše zkušenosti své generace, nostalgického a politickým kontextem nezatíženého pohledu na životní styl, který je dnes tak vyhroceně „demodé“. V jeho pohledu je patrný vliv atmosféry reklamní školy a zkušenost módního fotografa.

Tento byt neformovala zkušenost swingující generace, beatníků a jiných zásadních globálních vln z dob babiččina mládí. Ať už Petr Willert snímá drobnou architekturu, bytový design, krajiny bytu, nabízí nám vzpomínkové fotografie na stěnách a policích nebo příběhy o zavařeninách a dětských výpravách do sklepení bytovky, v zadním plánu vždy systematicky provádí

podrobný průzkum jedné sociální struktury. Byt se tak jeví jako jediný organizmus mnoha způsobů propletený s člověkem, který jej užívá.

Nejnovější Willertův soubor *Hon na kočku* je potom do jisté míry souhrnem jeho předchozích prací a poskytuje mnoho způsobů zajímavých čtení: jednak je to úsměvná ironie na fotografování kočiček, přírodopisná fotografie o šelmě v bytě. Právě tak jako má tento bytový doplněk daleko ke kočkovité šelmě, jen bujná fantazie spatřuje za všudypřítomným rozbujelým rostlinným dekorem původní botanické předlohy. Soubor lze ovšem vnímat také jako fotografování designu a životního stylu vlastní babičky. Průvodcem na této cestě je nám kočička, coby hlavní atribut takového interiéru. Nejspíš je ale soubor parodií toho všeho.

Více na <http://cs-cz.facebook.com/petr.willert>

Uprostřed času

Michaela Pospíšilová Králová

Fotografka Michaela Pospíšilová Králová ve výstavním projektu *Uprostřed času* vytěžila rodinná alba několika generací svých předků a spojila je s vlastními rodinnými snímky.

Řadí vedle sebe činnost různých generací při stejných činnostech, konfrontuje osoby stejného stáří z různých generací, srovnává podobná gesta a výrazy dědečka, otce i bratra. Ti

se v tomto sci-fi projektu ocitají ve zvláštní směsi imaginárního a konkrétního prostoru a Michaela je doplňuje řadou odkazů k rodinné tradici z Prahy a Kunštátu.

Navzdory nekonkrétnu a poetickému snovému nádechu bychom měli tyto práce s alternativní historií daleko více číst jako osobní úvahu, která se dotýká jak vědomí plynutí času, tak především hovoří o uvědomování si kontinuity, vztahu a zodpovědnosti, k předchozím i k následným generacím. Fotografie Michaely Pospíšilové Králové proto hovoří stejným dílem o identitě, mateřství i rodu.

Doprovodné programy k výstavám a mezigenerační programy

Galerie Středočeského kraje

Po transformaci původní krajské instituce, která v průběhu posledních desetiletí měnila název i sídlo, se Galerie Středočeského kraje (GASK) stala rozsahem výstavních prostor jednou z největších galerií v ČR. Řada projektů míří k seniorům.

A někdy to platí doslova. Třeba u projektu, kdy galerie instalovala vybraná umělecká díla na jeden den do bytů seniorů z Domova seniorů Barbora v Kutné Hoře. Instalovaná díla jsou na rok stejně stará jako senioři, kteří si vybírají z depozitáře obrazy vytipované vedením galerie. Jde o další způsob jak „otevřít“ depozitář, v tomto případě nepřijdou návštěvníci do něj, ale díla je „navštíví“ u nich doma. Cílem je především aktivizace starých lidí, kteří neopouštějí své domovy tak často.

„V depozitáři máme více jak sedm tisíc uměleckých děl – například mistrovská díla Josefa Čapka, Emila Filly, Jindřicha Štyrského, Zdeňka Sýkory nebo Adrieny Šimotové,“ říká projektová manažerka Zdena Svobodová.

Výstavní prostor však nepatří jen výstavám. Důležitou náplní galerie jsou doprovodné a mezigenerační programy. V programech pro seniory nabízí galerie kurzy dějin starého umění, které se zaměřují na hlavní umělecké slohy, zakreslování půdorysů staveb a porozumění dobovému výtvarnému umění jako takovému. Kurz dějin starého umění zahrnuje rané románské a renesanční umění, české umění v originálech a evropské umění v obrazové prezentaci.

Mezigeneračním programům jsou vyhrazeny soboty – pravidelné sobotní ateliéry pro děti a (pra)rodiče nevyžadují žádné předchozí zkušenosti s uměním, pouze chuť smysluplně sdílet čas. Lektorské programy tohoto typu rozvíjejí komunikaci napříč generacemi a umožňují prostřednictvím výtvarných aktivit a rozhovorů před výtvarným dílem vzájemné poznávání a obohacování různými úhly pohledu. (Pra)rodiče učí děti a děti dávají rodičům svými postřehy nový pohled na již zažitě věci a okolnosti. (Pra)rodiče mohou díky bezprostřednosti svých dětí také překonávat představy, že umění je jen pro vybraný okruh lidí. Programy se odehrávají v expozici a ve výtvarném ateliéru. Citlivým zapojením obou generací dochází k přirozenému propojení a aktivní účasti jak dětí, tak rodičů/prarodičů.

Galerie pořádá v průběhu celého roku i další kulturní události – koncerty, filmové projekce, performance, odborná sympozia, přednášky apod. Výstavní činnost doplňuje

unikátní doprovodný program vznikající v Lektorském centru GASK. Cílem je oslovit co nejširší publikum a umožnit divákům setkání a komunikaci v živém, atraktivním a kultivovaném prostředí v nově zrekonstruovaných rozsáhlých prostorách.

Podpora: Krajský úřad Středočeského kraje

Foto: GASK

Kontakt: GASK, Barborská 54/51, 284 01 Kutná Hora-Vnitřní Město
T 725 607 390, E militka@gask.cz, www.gask.cz

Seniorforum Kroměříž

Český svaz pro film a video

Seniorforum Kroměříž je ojedinělou možností prezentace amatérské filmové a video tvorby na veřejné soutěži, navíc v mezinárodním rozměru. V roce 2012 proběhl v Kroměříži už 19. ročník.

Projekt je faktickým vyjádřením úcty ke starším, dává prostor k zúročení jejich zájmových tvůrčích zkušeností, podněcuje k další tvorbě, a tak prodlužuje aktivní věk seniorů. Není pouhým bilancováním uzavřeného díla, ale katalyzátorem pro další aktivní činnost. Důležitým momentem je skutečnost, že na stejném prostoru a ve stejném čase se setkávají starší autoři se začínajícími z generačního protipólu, dochází nejen k symbolickému předávání štafetového kolíku zájmové umělecké činnosti, zároveň vzájemným bezprostředním poznáváním i k předávání a zúročování zkušeností. Je motivační pobídkou k tvůrčí sebe-realizaci, odstraňuje vylučování starších z aktivního života.

Projekt nemá obdobu v ČR ani v zahraničí. Pro jeho závažnost, etický rozměr a zahraniční ohlas mu světový výbor Mezinárodní kinematografické unie (UNICA, člen UNESCO) udělil patronaci včetně oprávnění udělovat Medaili UNICA.

Mezinárodní soutěž neprofesionální filmové a video tvorby je cílena do oblasti mezilidských vztahů – úcta ke starším členům lidského společenství je pobídkou k jejich tvůrčí seberealizaci bez ohledu na fyzický věk, k setkávání a vzájemnému poznávání s příslušníky generačního protipólu, přinášející vzájemné obohacení.

Cílem projektu je formou mezinárodní soutěže neprofesionální filmové a video tvorby prodlužovat aktivní život seniorů, dokladovat kulturní úroveň naší občanské společnosti, reprezentovat ji na mezinárodní platformě, orientovat ji na poznávání kulturních hodnot a potřebou tvůrčí seberealizace obohacovat a prodlužovat vlastní život seniorské generace. V rámci celonárodního oboru sbližovat generační skupiny občanů cestou vzájemného pochopení a úcty člověka k člověku a vytvářet kulturní hodnoty. Kumulovat a rozvíjet tradici zájmové umělecké činnosti v České republice v kontextu se zahraničím. A samozřejmě – zkušenosti seniorské autorské tvůrčí generace předávat mladým autorům.

Způsob realizace projektu: soutěž filmové a video tvorby na mezinárodní úrovni autorů starších 58 let, generační poznávání a sbližování tvůrců prostřednictvím Medailonu seniora a tvůrčí vizitky mladého autora Okénko mladého autora se společnou besedou v rámci nesoutěžního doprovodného programu. Další doprovodné aktivity – semináře, výstavky výtvarných děl, případně hudební produkce (komorní orchestry některé z místních hudebních škol).

Uměleckou i technickou kvalitu zúčastněných soutěžních prací hodnotí odborná mezinárodní porota soutěže, toto hodnocení je vyjádřeno v jejím oficiálním protokolu. Jsou zpracovány informace pro veřejné sdělovací prostředky v ČR i v zahraničí. Doklady o výsledcích soutěže včetně informací o celé soutěži a jejím průběhu jsou postupovány světovému výboru UNICA.

Za posledních šest let, které proběhly pod patronací světové organizace amatérů UNICA, bylo do soutěže přihlášeno 799 filmů, z toho 222 ze zahraničí.

Foto: Seniorforum Kroměříž

Kontakt: Český svaz pro film a video, Spáčilova 3036, 767 01 Kroměříž
T 573 330 543, E ladislav@recom-km.cz, www.csfv.org

Divadelní amatérský soubor

Městská knihovna Louny

Soubor, který tvoří dámy v seniorském věku, působí od roku 2008. Vznikl jako součást projektu *Třetí věk* Městské knihovny Louny. Cílem projektu je zvyšovat kvalitu života a přispívat k dlouhodobě soběstačnému životu seniorů. Program využívající jinakosti jako principu rozvoje osobnosti přináší mimo jiné i nový princip dobrovolnictví.

Během svého působení získal významná ocenění na poli amatérského autorského divadla (Wolkrův Prostějov 2009 – Cena poroty a Cena diváka, Wolkrův Prostějov 2011 – Cena diváka a Zvláštní cena poroty za autentickou reflexi 20. století s jedinečným osobnostním vkladem). Herečky se účastnily celostátní přehlídky Jiráskův Hronov a podnikly několik úspěšných turné po České republice i zahraničí.

Soubor pod citlivým vedením režisérky Renaty Vordové úspěšně realizuje dvě autorské hry: *Včera se mi zdálo aneb Život ženy ve 20 minutách* (premiéra v roce 2008) a *A modrý z nebe byste nechtěli?* (premiéra v roce 2010).

Obě témata zahrnují život v druhé polovině 20. století, zvláště potom druhé představení je v podstatě „živým dějepisem“ vypovídajícím o nástupu totalitního režimu v tehdejších

Československu. Své diváky nachází nejen ve své věkové kategorii, ale především mezi mladou generací.

Původní domluva, že představení *Včera se mi zdálo* stáhne soubor z repertoáru právě po padesáté repríze, která proběhla 14. prosince 2010, nebyla dodržena. Stále přicházejí nové a nové pozvánky na vystoupení u nás i v zahraničí, takže hra v repertoáru zatím zůstává. Počet repríz u novějšího představení *A modré z nebe byste nechtěli?*, kterým se soubor vrací do svého dětství a studijních let, se blíží třiceti.

„Po Životě ženy jdou autorky na dřeň svých osobních prožitků – do svého dětství 50. let, kdy prožívají všechna přikojí spojená s morální bídou komunistického režimu. Místo studia a kariéry rodí děti, žehlí plíny a vozí kočárky, na které míří hlavně ruských tanků. Autorské texty doplněné budovatelskými veršovánky oficiálních autorů i texty těch, které jsme mohli začít legálně číst až nedávno, jsou tak silným obrazem doby, že nahradí lecjakou učebnici dějepisu,“ řekla ke hře *A modré z nebe byste nechtěli?* ředitelka lounské knihovny Dagmar Bahnerová.

A co je nejdůležitější – soubor tvoří stále dál, divadelnice v současné době pracují na textu, který se týká vztahu matky a dcery. Premiéra je plánována na 17. listopadu 2012. Nejceněnější skutečností je aktivní přístup žen seniorského věku ke svému životu. Jak samy herečky říkají, důchod nepovažují za tragické období, ale naopak za čas, kdy mohou realizovat své sny a plány.

Členky souboru: zakládající členky – Helena Hajná, Růžena Horáková, Miloslava Kernerová, Věra Rücklová, Anna Šťastná, Eva Vencliková; další členky – Zinaida Tyburcová, Anna Železná

Režisérka: Renata Vordová

Foto: Městská knihovna Louny

Kontakt: Městská knihovna Louny, Mírové náměstí 1, 440 01 Louny
M 736 645 912, E bahnerova@mk1.cz, <http://tretivek.mk1.cz/treti-vek/divadelni-soubor>

Taneční skupina Via Nobilis

Cesta k ušlechtilosti, tak zní český překlad latinského názvu taneční skupiny Via Nobilis. Vznikla v roce 1996, kdy ji založila choreografka Martina Štokrová, absolventka baletu na taneční konzervatoři. Členky taneční skupiny jsou bývalé tanečnice Státního souboru písní a tanců. Ve společném tanci nacházejí i po skončení aktivní kariéry dar přátelství, vzájemné lidské sounáležitosti a úcty.

„Člověk má a může působit ušlechtilé a důstojně v jakémkoliv věku. To vám nyní také chceme dát prožít, neboť já, jako choreografka se svými již skoro padesáti lety – což je pro tanečnici již dávny věk důchodu –, jsem zde, mezi osmdesátiletými tanečnicemi úplně mladice,“ říká Martina Štokrová.

V roce 1996, v době vzniku souboru, chodilo na pravidelná setkání třináct členek, dnes jich ze zdravotních důvodů tančí pět: Eva Příbylová, Věra Navrátilová, Zdena Derková, Marta Škodová a Věra Muchková. Všechny tanečnice jsou bývalé členky Státního souboru písní a tanců, většina z nich se po ukončení aktivní taneční kariéry věnovala výuce tance a choreografii.

Choreografie jsou postaveny na hudbě B. Smetany, L. Janáčka, C. Francka a C. Orffa. Tanečnice mají secvičené půlhodinové pásmo, pokud je vystoupení delší, choreografka má sama připravené sólové tance. Taneční skupina se již zúčastnila několika přehlídek pro seniory i jiných kulturních akcí.

„V posledních letech našeho společného setkávání jsme si přály naším tancem předávat lidem poznání, že je třeba v životě prožívat radost, ušlechtilost a krásu, neboť to vše povznáší ducha a sílí tělo,“ vysvětluje choreografka Štokrová. „Také vám mohu s přesvědčením říci, že radost, kterou

společně prožíváme, je až nakažlivá a odhání vždy zcela bezpečně jakékoliv bolesti těla a chmury duše,” dodává.

Skupina tančí jedenáct tanců, které jsou vždy vyjádřením nálady dané skladby. Táhlé tóny pozounu nás naladí svou vznešenou úvodní skladbou, kterou bude doprovázet zámecký tanec. Tento tanec vzápětí vystřídá polka Bedřicha Smetany, po níž přichází na filmovou skladbu tanec mládí, na tento navazuje valčík na anglickou lidovou píseň, po které se zase rozezní jiskřivá nálada *Lašského tance* Leoše Janáčka, vzápětí je slyšet nádherná *Modlitba* od skupiny Javory, poté opět skladba plná síly a energie od Leoše Janáčka – první část *Sinfonietty*. Po této skladbě následuje tanec naděje. Další tanec, *Panis Angelicus*, je nádhernou písní lásky a mírumilovnosti, aby po ní zazněla silná a odhodlaná Carmina Burana. Na úplný závěr se nechte unášet nádherným zněním jemné vroucí modlitby, která se prolíná v ženském, mužském i dětském zpěvu. Skupina Via Nobilis se schází jednou týdně v prostorách DDM Klamovka. Zkouška trvá vždy hodinu. Tanečnice si samy platí pronájem sálu, choreografka žádný honorář nedostává. Vystupují také zdarma. Největší podporu tedy dány mají ve svých rodinách a v paní choreografce.

Foto: Via Nobilis

Kontakt: Martina Štokrová, Via Nobilis

T 733 710 650, E martina@via-nobilis.cz, <http://via-nobilis.cz/>

PROJEKTY V ZAHRANIČÍ

Háčkující babičky

Graffiti Grannys (Velká Británie)

Skupina osmi, někdy i devíti, kamarádek začala před dvaceti lety společně plést. Před dvěma lety se rozhodly, že se připojí k hnutí yarn bombing, specifickému odvětví pouličního umění, kdy místo spreje slouží k oživení veřejných prostor vlna.

Dne 23. července 1595 byl přístav Mousehole v zátoce Mount na jihu Británie napaden dvěma sty ozbrojenými Španěly z námořní pěchoty. Záznamy události jsou sporé, ale mů-

žeme bezpečně předpokládat, že žádný z vesničanů si tuto zkušenost neužil. Ale stalo se to znovu: v časných ranních hodinách dne 1. dubna 2010 Mousehole viděl další invazi, tentokrát guerillové síly, která po sobě zanechala spoustu myší. Nevývolávaly však obvyklé a předpokládatelné reakce, ale úsměvy. Jednalo se totiž o milá zvířata, barevná a vlnitá – taková byla první akce skupiny Graffiti Grannys, partyzánských pletařek hlásících se k hnutí yarn bombing.

Začátek hnutí yarn bombing je připisován sedmatřicetileté Američance z Houstonu Magdě Sayeg, která v květnu 2005 opletla vlnou kliku dveří svého butiku, aby zákazníci při

otevírání měli příjemnější pocit. První velká skupina se však utvořila ve Velké Británii, kde díky iniciativě Deadly Knitshade vzniklo v Londýně hnutí Knit the City.

Graffiti Grannys se k tomuto novodobému fenoménu přidaly v roce 2010. Scházejí se jednou týdně a jednou za měsíc instalují svou práci v pléneru, nejčastěji v britském Cornwallu, odkud pocházejí. *„Třem z nás je přes šedesát, dvě oslaví šedesátku příští rok, zbytek jsou padesátnice. Občas nám pomáhá i moje maminka, která je 98,”* říká Anette, která v e-mailové korespondenci žádá o anonymitu. Ta totiž patří k image Graffiti Grannys. I když o jejich činnosti natáčela zpravodajská televize BBC, dámy měly na obličejích masky – samozřejmě vlastnoručně upletené z vlny. I když se yarn bombingu věnují poměrně krátce, svou práci už měly možnost ukázat na velmi prestižních místech, třeba na výstavě časopisu *Vogue* v New Yorku, několikrát se objevily v televizi a v různých magazínech. *„Velmi si vážíme toho, že naše práce dokáže lidem zpříjemnit den. Samy si to užíváme. Všechno je to o umění zůstat mladý, a to my umíme,”* píše Anette.

Graffiti Grannys jsou britskou verzí globálního hnutí, které se snaží oživit chladné, nudné veřejné prostory a zařízení barevnými pletenými nebo háčkovanými vrstvami. Je to forma graffiti. Na rozdíl od graffiti, které může mít sociálně-politické podtóny, yarn bombing (někdy také yarn storming), graffiti pletení nebo guerillové pletení, má pouze jediný cíl: přinést štěstí těm, kteří se s ním setkávají. Navíc jde snadno odstranit, nezanechává trvalé stopy. Každý kousek z venkovní aplikace jako by říkal: jestli se ti líbím, můžeš se mě dotknout.

Skupinu nikdo nepodporuje, spoléhá se jen na dobrovolné dárce vlny. Anette přiznává, že od doby, co se staly populární, si na nedostatek materiálu nemohou stěžovat. Ačkoliv je skupina anonymní, na její práce se můžete kdykoliv podívat na sociálních sítích, facebooku či twitteru.

Foto: Graffiti Grannys

Více na www.facebook.com/graffitigrannys

My Grannies Are Cool

CRPDS (Rumunsko)

Rumunský projekt je vlastně příběhem o jednom kroku navíc, který musíme všichni udělat, abychom se v přetechizovaném světě, poháněném soutěživostí a snahou o neustálý ekonomický růst, potkali se staršími generacemi.

Právě z Rumunska dorazil barevný plakát a na něm několik otázek:

Naučili tě prarodiče něčemu? Číst, zpívat, hrát si, malovat nebo vařit?

Řekli ti, jak žili, když byli malí?

Měli povolání, díky kterému jsi na ně hrdý?

Našel jsi v jejich domě staré předměty nebo fotografie se zajímavými příběhy?

Sdílej to s námi na facebooku!

Výzva končí jednoznačným sdělením: *Máš prarodiče? Máš štěstí!*

Kampaň se snaží zahájit dialog mezi generacemi a ukázat, že příběhy a zkušenosti starších mohou objevit a ocenit i ti nejmladší. Tvůrci kampaně vidí příležitost v právě probíhající Evropském roce 2012, který je zasvěcen aktivnímu stárnutí a solidaritě mezi generacemi. „*Stále je možné vrátit s k jednoduchým věcem, k opravdovým hodnotám,*“ říká manažerka projektu Marilena Ion. Projekt se skládá ze dvou částí – internetové stránky *My Grannies Are Cool* propojené s facebookem (www.buniciimeisuntcool.ro) a z *Babiččina sadu*.

Stránky obsahují příběhy, společné koníčky, recepty a staré předměty nalezené u babičky a dědečka. Staří lidé vypráví zajímavé pří-

běhy o tom, jak se žilo, když byli malí, s jakými lidmi se přátelili, mají také krásné fotografie plné vzpomínek. A mají také moudrost, která by měla být předávána z generace na generaci. Všechny tyto věci dohromady jsou cenným pokladem, který musí mladá generace objevit a využít. Na rozvoji a obsahu webových stránek se podílí několik venkovských škol. *Babiččin sad* – jak už název napovídá – je projekt, ve kterém jde o společné pěstování stromů ve dvou sadech a dvou vesnicích na jihu Rumunska. V dubnu 2012 proběhla první akce, na které se sešla asi stovka seniorů a dětí. Ve vesnici Niculești v kraji Dambovita společně zasadili na tři stovky jabloní a hrušní. Akce se mohla uskutečnit jen díky podpoře partnerů, mezi kterými bylo i rumunské ministerstvo práce.

Projekt *Babiččin sad* se snaží o navázání dialogu mezi generacemi prostřednictvím společného řešení úkolů a společenských problémů. Vybrané vesnice trpí desertifikací, což je proces, který vlivem přírodních jevů či činnosti člověka mění kdysi úrodnou půdu na poušť a polopoušť. Lidé z těchto oblastí často odcházejí, ale starousedlíci zůstávají, nechtějí opustit prostředí, kde strávili celý život. Díky tomuto projektu mají naději, že se proces desertifikace zastaví. Činnost dobrovolníků a idea aktivního občanství, výměna zkušeností mezi generacemi zase u seniorů zmírní pocit osamění a odloučení.

Projekt má díky partnerství se státní televizí TVR1 a zpravodajským kanálem NewsIn Media velký potenciál pokračovat i nadále.

Podpora: Ministerstvo práce Rumunské republiky

Foto: CRPDS

Kontakt: CRPDS, Strada Biharia nr. 67–77 (corp R, etaj 1), Sector 1, București, România, T/F +40/021/314 40 95, office@crpds.ro, www.crpds.ro

Historická taneční skupina Blokker

(Nizozemí)

Netradiční taneční skupina čtyřiceti mužů a žen (včetně šesti hudebníků) vznikla před více než čtvrt stoletím – v roce 1978 v nizozemském městečku Zwaag, které leží asi padesát kilometrů severně od Amsterdamu. Tanečnice a tanečníci v seniorském věku předvádí v dobových kostýmech holandský krojový tanec z přelomu 19. a 20. století.

Tanečníci se schází na zkoušku jednou týdně na dvě hodiny. „*Neustále hledáme nové členy a členky, hlavně muže,*“ říká jedna z členek souboru. Skupina tančí v oblečení, které se nosilo v Západním Frísku v letech 1880 až 1920. Jde o oblečení určené pro běžné nošení, do práce, na pole, nechybí dokonce šaty pro těhotné. Dámy nosily klobouk, jednoduché šperky, zástěru a černou tašku. Pánský oděv tvořil černý oblek – kalhoty, vesta, frak a farmářská čepice. Tančí se v botách či dřevácích. Při tanci v dřevácích mají dámy na sobě modrou pracovní zástěru a muži halenu s červeným kapesníkem v klopě.

Skupina vystupuje nejen doma, ale i v zahraničí – například v domovech pro staré a nemocné, centrech Červeného kříže, v klubech důchodců či v hotelích pro turisty z celého světa. Skupina Blokker se účastní i národních a mezinárodních festivalů dobového tance a hudby. V roce 2000 vystoupila na prestižním Mezinárodním folklorním festivalu v Plzni. Tančí se valčíky, polky a zemědělské tance, kterými se prolínají dobové písně. Jde o tanece, hudbu, zábavu, ale také o přátelství a společné trávení volného času. Toho si všichni váží nejvíc. „*Jezdíme společně po světě, poznáváme nové lidi, kteří mají rádi podobné věci jako my. Myslím, že můžu říct za všechny, že si to velmi užíváme,*“ popsala pro místní noviny své nadšení další ze členek souboru.

Foto: Historická taneční skupina Blokker

Kontakt: Dhr. J. C. G. Tiet, Bangert 57, 1689 CK Zwaag, The Netherlands
T +31/624 929 940, E info@blokkerderdangroep.nl, www.blokkerderdangroep.nl

Tančit po čtyřicítce

Skupina NDTIII (Nizozemí)

Další příklad představuje absolutní uměleckou špičku. Od roku 1976 zde působil Jiří Kylián, fenomenální choreograf českého původu, který vystudoval balet na Královské baletní škole v Londýně. Kylián zásadním způsobem ovlivnil tvář holandského tanečního divadla. „*Chci, aby se tanec zbavil puncu elitního umění,*“ říká. V roce 1992 založil vlastní komorní skupinu NDTIII pro tanečníky starší čtyřiceti let.

Skupinu NDTIII pro tanečníky „v důchodu“ založil také proto, že oceňuje jejich zralost. „*Role, pro které je člověk hotový v padesátce nebo šedesátce, nemohou zahrát dvacetiletí. Proto jsem založil skupinu NDTIII pro tanečníky mezi „čtyřicítkou a smrtí“, protože jsem si uvědomoval, jak by to bylo strašné, kdyby existovali jen herci do třiceti let. V takovém případě bychom se ošidili o nejkrásnější herecké výkony. Je hrozné, že když tanečníci stárnou, chtějí vždycky vypadat mladší a vystupovat v rolích, které dělali kdysi. V NDTIII jsem je postavil na jeviště v jejich reálném věku, ale s kapacitou a zkušeností, kterou mají dnes. Práce s takovými tanečníky je, jako když listujete ve staré knihovně a nacházíte v ní nové, úžasné věci. Když má šedesátník vyzrálou osobnost, může stát tři minuty bez pohybu na jevišti, a je to fascinující,*“ líčil Kylián pro Hospodářské noviny. Kvůli nedostatku financí však byla Kyliánova skupina po patnácti letech zrušena. „*Je to jeden z největších zločinů, jaký se Nizozemskému tanečnímu divadlu mohl stát. Bylo to pro mě nesmírně bolestné. Říkal jsem, že to je, jako by někdo chtěl, aby židle se dvěma nohama byla plně funkční. Snažím se bývalé tanečníky z NDTIII zapojovat dál, jako například v pražském představení Last Touch First v Arše. Se svou ženou Sabine tvoříme samozřejmě dál, ale pro ostatní tanečníky z NDTIII není bohužel tak jednoduché najít práci.*“

Kontakt: Nederlands Dans Theater, Schedeldoekshaven 60, 2511 EN Den Haag, The Netherlands, T +31/708 800 102, info@ndt.nl, www.ndt.nl

Literární cena Chronos

Národní nadace pro gerontologii (Francie)

„První věc, kterou si spisovatel musí osvojit, je v umění převádět to, co cítí, na to, co chce, aby cítili druzí.“ (Albert Camus)

Účelem literární ceny Chronos pro mládež je změnit způsob, jakým se společnost dívá na seniory. Předsudky, stereotypy i jinak pokřivené vnímání má měnit propojení společnosti, kultury a věku. Cena byla založena v roce 1996, uděluje se každý rok a pořádá ji francouzská Národní nadace pro gerontologii. Složení poroty, která cenu uděluje, je zcela unikátní. Tvoří ji totiž 48 tisíc dětí různého věku – ze školek, základních a středních škol. Děti vybírají své favority z knih odpovídajících jejich věku. Tématem knih jsou vždy mezigenerační vztahy – ač možná zní tato formulace trochu odtažitě, jde především o vztahy v rodině, mezi rodiči, prarodiči a dětmi. Autoři projektu jsou přesvědčení, že skrze vnímání rolí rodičů a prarodičů v rodině děti lépe pochopí i role ostatních seniorů v celé společnosti – neboť tito jsou babičkami a dědečky jiných dětí.

Knihy, ať už se jedná o romány či ilustrované příběhy, se zaměřují i na stárnutí jako takové. Téma životní dráhy a uvědomění si konce života je zde zastoupeno velice silně. Popisuje, jak se během života mění naše cíle a tužby, jak rozlišujeme to důležité a méně důležité a jak to celé ovlivňuje roli jedince ve společnosti. Jedna z těch nejdůležitějších je předávání znalostí a moudrosti z generace na generaci; nejde jen o dávání, ale také o přijímání. Výsledky ceny Chronos se každoročně vyhláší v květnu. Tomu ovšem předchází měsíc čtení a hodnocení. Dětem z vybraných knih předčítají senioři při různých setkáních v domovech důchodců či na geriatrických odděleních nemocnic. Poznávají se navzájem, poznávají své starosti i radosti.

„Růst znamená stárnout, stárnout znamená růst,“ tak zní slogan, který francouzská Národní nadace pro gerontologii používá už od roku 1993, kdy byla založena a kdy také zformulovala své poslání – řešit otázky stárnutí a mezigenerační solidarity. Proszazování lepších vztahů mezi různými generacemi je i klíčovým bodem ceny Chronos. Tím, že se čte výběr prací, které se zabývají otázkami, jako jsou rodinné vazby, smrt nebo Alzheimerova choroba, děti velmi přirozeně zjistí, že slogan o stárnutí a růstu se netýká jen babičky a dědečka, ale i jich samotných a celé společnosti.

Francouzská cena Chronos je jednou z iniciativ Evropského roku aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity 2012.

Podpora: Ministerstvo kultury a komunikace Francouzské republiky

Foto: Národní nadace pro gerontologii

Kontakt: Prix Chronos de littérature, Fondation Nationale de Gérontologie
49 rue Mirabeau, 75016 Paris, France
T +1/557 467 08, E prix-chronos@fng.fr, www.prix-chronos.org

Magic Me

Velká Británie

Zdánlivě jednoduchá výzva – okouzli mě! A vcelku náročný úkol: spojit generace a vytvořit silnější a bezpečnější komunitu. Obé se spojuje v londýnském projektu *Magic Me*.

„Naše projekty často propojují nepravděpodobné partnery. Třeba mladé ve věku 8+ a dospělé ve věku 60+. Mezigenerační skupiny se setkávají jednou týdně ve školách, muzeích, klubech seniorů, pečovatelských domech, občanských a kulturních organizacích. Projekty jsou vedeny naším týmem kreativních umělců: hudebníků, tanečníků, fotografů, grafiků, spisovatelů a dramatiků, kteří připravují aktivity a témata ke konverzaci a výměně názorů. Účastníci jsou často rozdílní nejen věkem, ale i kulturním zázemím či vírou,“ popisuje činnost sdružení jeho ředitelka Susan Langford.

Každý rok projekt *Magic Me* provozuje na mnoha místech širokou škálu aktivit. Jejich cílem je uspokojit požadavky všech účastníků z jednotlivých skupin. Flexibilita a schopnost reagovat na měnící se poptávku po různých formách umění je zásadní. Zapojení umělci jsou profesionálové s bohatými zkušenostmi z různých oborů, od výtvarného přes literární až po mediální umění. Mají také zkušenosti z práce s komunitními skupinami. Projekty mají pomoci například lidem s demencí nebo smyslovým postižením, lidem přicházejícím z rozdílného kulturního prostředí či hovořícím různými jazyky atd. Umění totiž nabízí nové způsoby komunikace, společné experimenty a třeba i společnou oslavu.

Mezi tři hlavní aktivity patří zajímavý projekt *Pen Friends*, ve kterém senioři společně tvoří literární dílo. Jedna společná kniha jim už vyšla – *Moments in Time*. Pro všechny účastníky je to velká výzva, často i naplnění poslání. *„Je mi 71 let a do této doby jsem v ničem neuspěl. Nyní mám pocit, že ano,“* říká jeden z týmu spisovatelů.

Druhým stálým projektem je amatérský sbor *Holler* složený ze zpěváků a zpěvaček všech generací. „*Cítím se jako sestra v akci*,“ říká s úsměvem jedna z účastnic v narážce na slavný americký film o gospelovém sboru. A skutečně, gospel je jeden ze stylů, který je sboru vlastní. Patří sem i folk, jazz a world music. Sbor se schází pravidelně každý týden od října 2010 a má za sebou několik vystoupení, například na hudebním festivalu Spitalfields.

Třetí iniciativa je zaměřena na kulturně-sociální oblast. Díky dobrovolníkům umožňuje totiž převážně starým lidem, kteří jsou doma, vypravit se za kulturou. Skupina *Go and See* se schází každý týden a plánuje výlety po Londýně. Často se k nim připojí i obyvatelé domu s pečovatelskou službou, který sídlí na stejné adrese. Společně potom dají dohromady program blízký jejich srdci. Dobrovolníci se starají o to, aby si senioři výlety za kulturou či na místa, kde řadu let nebyli, opravdu užili. „*V kině jsem nebyl od té doby, co jsem v domě s pečovatelskou službou, tedy sedm let. A jaký to byl nyní zážitek*,“ pochvaluje si jeden z účastníků projektu.

Kontakt: Magic Me, 18 Victoria Park Square, London, E2 9PF, UK
T +44/2/032 226 064, E info@magicme.co.uk, www.magicme.co.uk

Odkazy

- Vital plus – společensko-kulturní čtvrtletník pro seniory.
www.vitalplus.org
- The Learning Museum – stálá síť muzeí a organizací starajících se o kulturní dědictví, které aktivně přistupují k celoživotnímu vzdělávání a propojování generací.
www.lemproject.eu
- Pin Your History to the World – projekt interaktivně spojuje milióny lidí z celého světa, aby ze svých malých příběhů společně vystavěli velký příběh lidské historie.
www.historypin.com
- Evropský rok aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity 2012.
www.europa.eu/ey2012/

Jsme moderní organizace, která usiluje o změnu vnímání seniorů a stáří ve společnosti. Evropa stárne, seniorů přibývá, mění se jejich potřeby. Do důchodu odcházejí v lepší kondici než kdykoliv předtím.

Elpida je tady proto, aby se pokusila změnit stereotypní, často negativní, přístup společnosti ke stáří a aby samotným seniorům nabídla kvalitní vzdělávací a kulturní programy pro vzdělávání a další osobní rozvoj. Elpida není pečovatelské zařízení, seniory podporuje v aktivním přístupu k životu i k sobě samým.

Realizujeme tyto projekty:

- **Centrum Elpida** – vzdělávací a kulturní centrum pro aktivní seniory, kteří po odchodu do důchodu hledají smysluplnou náplň volného času, chtějí se dále vzdělávat, poznávat nové věci i lidi. Program je velmi široký – od řady počítačových, fotografických a jazykových kurzů přes cvičení až po jednorázové kulturní akce.
- **Linka seniorů 800 200 007** – celorepubliková bezplatná linka důvěry pro seniory, na kterou se ročně obrátí na třicet tisíc seniorů. Nejčastějšími tématy hovorů jsou osamělost, ztráta partnera, rodinné vztahy, dluhová problematika, zdraví. Dvanáctičlenný odborný tým tvoří psychologové, lékaři, právníci a sociální pracovníci.
- **Časopis Vital plus** – kulturně-společenský čtvrtletník, který rozesíláme do domovů pro seniory a ostatních pečovatelských i kulturních zařízení, na šedesát vlastních distribučních míst i na konkrétní adresáty-seniory; náklad 12 000 výtisků.

- **Kampaň Mluvme o stáří: Nech mou babičku na pokoji!** – dlouhodobá kampaň za pozitivní vnímání stáří odstartovala v roce 2010 sérii plakátů, na kterých mladí čeští umělci – Petr Vaněk, Jana Plodková, Iva Pazderková, Václav Havelka – říkají NE diskriminaci seniorů. V roce 2011 a 2012 kampaň pokračovala společnými koncerty sboru seniorů Elpida a indie-rockové kapely Please The Trees v hudebních klubech a na velkých letních festivalech.

Kontakt: Elpida o. p. s., Na Strži 40, 140 00 Praha 4
T 272 701 335, E info@elpida.cz, www.elpida.cz

Česká kancelář programu Kultura

Česká kancelář byla zřízena Ministerstvem kultury ČR v Divadelním ústavu v roce 2001 (od jara 2007 Institutu umění – Divadelním ústavu). Hlavním posláním kanceláře je informovat a poskytovat konzultace českým, především kulturním organizacím o programu Evropské unie Kultura, a podněcovat tak jejich zájem o nadnárodní spolupráci a realizaci přínosných mezinárodních kulturních projektů. Česká kancelář je součástí sítě národních kancelářů, které jsou zřízeny v každé zemi účastníci se programem Kultura.

Kancelář spolupracuje s Národním památkovým ústavem, kde sídlí Sekce České kanceláře programu Kultura pro kulturní dědictví; projekty z oblasti kulturního dědictví doporučujeme konzultovat v této sekci.

Vydané publikace k evropským tématům (rovněž ke stažení ve formátu pdf):

- **DOBROVOLNÍCI PRO KULTURU:**
Dobrovolnická činnost v kulturních organizacích (říjen 2011)
- **UMĚLCI PRO SPOLEČNOST:**
Příklady kulturních projektů v oblasti sociální inkluze (prosinec 2010)
- **UMĚLCI BEZ HRANIC:**
Mezinárodní spolupráce a mobilita v oblasti kultury (prosinec 2009)

Kontakt: Česká kancelář programu Kultura, Celetná 17, 110 00 Praha 1
T 224 809 118, 119, 134, E info@programculture.cz, www.programculture.cz

This image shows a blank sheet of white paper designed as a notebook page. At the top left, there is a pink rectangular header area. Inside this header, the word "Poznámky" is written in a bold, black, sans-serif font. The rest of the page is filled with horizontal grey lines, providing space for writing notes.

SENIOŘI A KULTURA

Příklady zapojení starší generace do kulturních projektů

Sestavili Jiří Hrabě, Magdalena Müllerová a Veronika Eisensteinová

Vydala Česká kancelář programu Kultura nákladem Institutu umění – Divadelního ústavu

Obálka, grafická úprava a sazba Bára Kočí

Vychází v roce 2012 jako 648. publikace Institutu umění – Divadelního ústavu

1. vydání

Tisk Ekon, družstvo

72 stran

Náklad 1 500 výtisků

Neprodejné

ISBN 978-80-7008-291-1

elpida
pro seniory

Kultura

Evropský rok **aktivního stárnutí**
a mezigenerační solidarity 2012

9 788070 082911

